

Biedrība "Latvijas Mediju ētikas padome"

**Ētikas padomes atzinums
Nr.18/2025**

Rīgā, 2025. gada 8. oktobrī

Biedrības "Latvijas Mediju ētikas padome" (turpmāk tekstā – "Biedrība") Ētikas padome (turpmāk – "Ētikas padome") 2025. gada 24. septembra sēdē šādā sastāvā: Andrejs Mēters, Skaidrīte Lasmane, Anda Rožukalne, Baiba Liepiņa, Guntars Līcis, Kristers Pļešakovs, Raivis Spalvēns, Toms Ostrovskis

konstatē:

[1] Biedrības valde 2025. gada 8. septembrī saņēma Biedrības "Drosme Darīt" valdes priekšsēdētāja (turpmāk tekstā – "Sūdzības iesniedzējs") iesniegumu (turpmāk tekstā – "Sūdzība") par Baltijas pētnieciskās žurnālistikas centra "Re:Baltica" (turpmāk tekstā – "Medijs") publicēto rakstu "Pret vēja parkiem – ar zārku, sazvērestības teorijām un Krievijas naratīviem" <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/28.08.2025-pret-veja-parkiem-ar-zarku-sazverestibas-teorijam-un-krievijas-narativiem.a612082/> (27.08.2025.) (turpmāk tekstā "Raksts"), kas pārpublicēts portālā LSM.lv un no kura tapis sižets Latvijas Radio 1 (01.09.2025.)

[2] Sūdzības iesniedzējs uzskata, ka veids, kā Rakstam tika iegūts viņa teiktais, gan Sūdzības iesniedzēja atspoguļojums Rakstā rupji pārkāpj mediju ētikas kodeksu. Sūdzības iesniedzējs skaidro, ka ar to sazinājusies Medija žurnāliste, lai runātu par dezinformāciju, tā radot iespaidu par neformālu sarunu par materiāliem, ko Medijam agrāk sūtījis Sūdzības iesniedzējs. Saruna notikusi Zoom videozvanā, Sūdzības iesniedzējs ierakstījis sarunu, bet žurnāliste tikai īsi pirms sarunas beigām informējusi, ka arī ir ierakstījusi sarunu, ka informācija tiks izmantota publikācijā, citāti – arī radio raidījumā. Reaģējot uz pārmetumu, žurnāliste skaidrojusi, ka ir pašsaprotami, ka situācijā, kad organizācijas pārstāvim zvana žurnālists, izstāsta, ka gatavo rakstu un tā tēmu, jābūt pilnīgi skaidram, ka tā ir intervija, teiktais tiks izmantots; saruna arī neesot bijusi privāta, puses nav arī vienojušās, ka saruna būs *off-the-record* (teiktais netiks publicēts). Tomēr Sūdzības iesniedzējs uzskata, ka tam nav bijusi iespēja apzināti piedalīties intervijā.

[3] Sūdzības iesniedzējs informē, ka žurnāliste tam nosūtījusi pārskatīšanai tikai raksta beigu daļu, un viņam nav bijusi iespēja iepazīties ar visu rakstu. Sūdzības iesniedzēju neapmierina, ka viss raksts veltīts dezinformācijai un Sūdzības iesniedzējs tiekot saistīts ar viltus ziņu izplatīšanu un "Kremla naratīviem". Sūdzības iesniedzējs norādījis uz vienu neprecīzu formulējumu, kas viņa pārstāvēto Biedrību raksturo kā Vidzemes kustību, jo uzskata, ka tā ir nacionāla kustība un izteicis vēlmi "brīvā brīdī piesēsties unnoformulēt", taču žurnāliste Rakstu drīz publicēja. Sūdzības iesniedzējs uzskata, ka raksta publicēšanai bijis nepieciešams viņa saskaņojums un viņš to nav devis. Prasību saskaņot viņa teiktā izmantošanu Sūdzības iesniedzējs bija izteicis žurnālistei nākamajā dienā pēc sarunas.

[4] Sūdzības iesniedzējs uzskata, ka Rakstā minētais teikums: "Tenass atklāj, ka līdz šim biedrības aktivitātēs kopumā iztērēts ne vairāk kā 5000 eiro, tos saziņdojuši pašu biedri. Lielākās summas – juristiem" rada maldinošu priekšstatu, ka Sūdzības iesniedzējs vāc ziedojumus un algo juristus. Sūdzības iesniedzējs skaidro, ka ir teicis šādi: "Kopš biedrības sākuma lielākā summa, ko mēs esam samaksājuši, tie ir 2000eur juristam, lai viņš palīdzētu mums sagatavot pirmo Nītaures prasību, iesniegumu. Visā šī kustība balstās uz reāliem cilvēkiem, uz reālu darbu. Mēs nemaz netērējam naudu, šobrīd mēs esam iztērējuši mazāk par 5000eur, no kuriem 2000 bija juristam, kas bija lieki, jo izrādījās, ka tas, ko mēs kā ieinteresēti cilvēki varam izdarīt ir daudz efektīvāks nekā neieinteresēts jurists";

[5] Sūdzības iesniedzēju neapmierina, ka rakstā iekļauts jautājums organizācijas “Pretvējš” pārstāvei: “Vai nerada problēmu Pudnika nostāja kara jautājumā un dezinformācijas kanāla pārējais saturs, kuru viņa tādējādi palīdz reklamēt?” Sūdzības iesniedzējs uzskata, ka šis jautājums ir absurds.

[6] Sūdzības iesniedzējs informē, ka Medijs savā video atspoguļojis 119 metrus augstus vēja turbīnu stabus, taču kopējais turbīnas augstums konkrētajā vietā ir paredzēts 265 metri. Ja filmētu 265 metrus augstas turbīnas, tās izskatītos lielākas, nekā video redzamais.

[7] Sūdzības iesniedzējs norāda, ka ir aicinājis Mediju kritiski pētīt vēja parku atbalstītāju izplatīto informāciju un iesniedzis tam savus sagatavoto pētījumu, taču Medijs neesot to darījis. Sūdzības iesniedzējs secina, ka Medijs tādējādi ir vienpusīgs. Lai arī žurnāliste Sūdzības iesniedzējam skaidrojusi, ka viņu šobrīd interesē publiskā komunikācija pret vēja parkiem, Sūdzības iesniedzēju neapmierina, ka rakstā nav iekļauti konkrēti tā argumenti pret vēja parkiem.

[8] Sūdzības iesniedzējs uzskata, ka Medijam ir interešu konflikts, un apgalvo, ka Mediju finansē CINEA (European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency), kuras misijā teikts: “Supporting stakeholders in delivering the European Green Deal through high-quality programme management that helps to implement projects contributing to decarbonisation and sustainable growth.”

[9] Sūdzības iesniedzējs lūdz Biedrību izvērtēt sarunas ierakstīšanu bez informēšanas, aizlieguma publicēt informāciju, ignorēšanu, maldinošu “saskaņošanu”, faktu sagrozīšanu un vienpusēju atspoguļošanu, interešu konfliktu, Raksta autores profesionālo atbilstību žurnālistikas standartiem, kā arī pieprasīt Medijam nekavējoties publiski atsaukt gan publikācijas, gan audio ierakstus, publicēt pamatotu atvainošanos par ētikas pārkāpumiem, visos mediju kanālos, kur informācija publicēta (tai skaitā Latvijas radio 1), dzēst Rakstu un radio ierakstu.

[10] Atbilstoši Biedrības Statūtu 6.2. punktam Biedrības valde Sūdzību nosūtīja Medijam, aicinot izvērtēt tā rīcības atbilstību Ētikas kodeksam un sniegt Biedrībai skaidrojumu.

[11] Atbildes vēstulē Medijs paskaidro, ka iesniedzēja viedoklim nepiekrītu un pārkāpumus nesaskata, turklāt vairāki Sūdzībā minētie apgalvojumi neatbilst faktiem.

[12] Medijs noraida pārmetumus pat to, ka maldinājis Sūdzības iesniedzēju par sarunas mērķi. Saruna sākumā tas skaidri un atkārtoti skaidrojis, ka zvana, jo gatavo plašāku publikāciju par publisko komunikāciju saistībā ar plāniem attīstīt Latvijā vēja enerģijas projektus. To apliecinot arī Sūdzības pielikumā pievienotais ieraksts un tā kopsavilkums (citēts: “Evita Puriņa pēta dezinformācijas elementus vēja enerģijas diskusijās un plāno rakstīt lielāku analīzi par šīm tendencēm. Evita Puriņa gatavo lielāku rakstu par maldināšanas tendencēm vēja enerģijas jomā, nevis mazus gabaliņus par konkrētiem izteikumiem”). Medijs uzsver, ka Sūdzības iesniedzējam nav teicis, ka vēlētos aprunāties par tā iesūtīto vēstuli un nav radījis šādu iespaidu.

[13] Medijs noraida pārmetumu, ka būtu slēpis sarunas ierakstīšanas faktu un ignorējis skaidru aizliegumu izmantot sarunas materiālus. Medijs uzsver, ka sarunas laikā informējis Sūdzības iesniedzēju, ka sarunu – tāpat kā Sūdzības iesniedzējs – ir ierakstījis, un Sūdzības iesniedzējs piekrita ieraksta izmantošanai. Medijs norāda uz Sūdzībai pievienoto sarunas atšifrējumu, kas apliecina tā teikto.

[14] Komentējot Sūdzības iesniedzēja aizliegumu publicēt informāciju bez saskaņošanas, Medijs skaidro, ka dienu pēc sarunas saņēma no Sūdzības iesniedzēja lūgumu saskaņot visus citākus pirms publikācijas un paziņojumu: “bez iepriekšējas saskaņošanas neatļauju izmantot vakardienas sarunas materiālus”. Lai nebūtu pārpratumu un faktu kļūdu, Medijs nosūtījis raksta daļu, kur izmantots Sūdzības iesniedzēja teiktais. Arī pēc raksta daļas nosūtīšanas Sūdzības iesniedzējs pret publicēšanu neiebilda. Viņš vien norādīja, ka “Drosmi Darīt” nevajadzētu raksturot kā Vidzemes kustību, ko Medijs rakstā izlaboja, kā arī pateicās žurnālistei, ka “tā nav viņu mēģinājusi pataisīt par kaut ko, kas tas nav”. Nekādu citu ziņu no Sūdzības iesniedzēja ne nākamajā pusotrā dienā līdz raksta publicēšanai, ne vēlāk Medijs vairs netika saņēmis.

[15] Medijs akcentē, ka, pretēji Sūdzībā paustajam, raksta vai fragmenta atrādišana, kur nu vēl saskaņošana, nav žurnālistikā pieņemama prakse. Medijs var parādīt informācijas sniedzējam viņa citātus vai atstāstījumu no viņa teiktā ar nolūku izvairīties no faktu kļūdām, bet neveicot saturiskus

labojumus citātos vai publikācijās kopumā. Tā darīts arī šajā gadījumā. Ja žurnālistu intervētajām vai pieminētajām personām būtu tiesības sev netīkamas publikācijas “nesaskaņot” un tādējādi novērst, Latvijā nebūtu ne pētnieciskās žurnālistikas, ne žurnālistikas vispār. Medijs norāda, ka no Sūdzībā paustā noprotams, ka, pēc Sūdzības iesniedzēja domām, žurnālista intervētajiem cilvēkiem ir tiesības nesaskaņot un tādējādi novērst sev nevēlama raksta publicēšanu. Tas neatbilst ne žurnālistikas darba standartiem, ne mediju brīvības pamatprincipiem, skaidro Medijs.

[16] Komentējot Raksta fragmentu: "Tenass atklāj, ka līdz šim biedrības aktivitātēs kopumā iztērēts ne vairāk kā 5000 eiro, tos saziņojusi pašu biedri. Lielākās summas – juristiem," Medijs akcentē, ka rakstātais atbilst intervijā paustajam, par ko liecina Sūdzībai pievienotais atšifrētais intervijas fragments, gan fakts, ka Sūdzības iesniedzējam bija iespēja piedāvāt labojumu šai informācijai, ja tā neatbilstu faktiem, taču tas nav darīts. Medijs uzsver, ka Sūdzības iesniedzējs Sūdzībā pauž dažādus viedokļus, taču nemin nevienu faktu kļūdu, kuras dēļ tam netīkamās publikācijas būtu jālabo vai jāatsauc. Ja tādas būtu bijušas, Sūdzības iesniedzējam pirms publicēšanas bija dota iespēja piedāvāt labojumus, taču tie netika piedāvāti.

[17] Medijs nepiekrīt Sūdzības iesniedzēja viedoklim, ka “Pretvējš” pārstāvei uzdotais jautājums "Vai nerada problēmu Pudnika nostāja kara jautājumā un dezinformācijas kanāla pārrēķais saturs, kuru viņa tādējādi palīdz reklamēt?" ir tendencioza informācija. Medijs skaidro, ka Latvijas tautas kanāla kontā pēdējā gada laikā ir izteikti daudz saturs, kas vērsti pret vēja enerģijas projektiem. Tas ir regulārs, uzmanību piesaistošs, emocionāls, nereti skandalozs saturs. Sociālo mediju platformu algoritmi veidoti tā, ka šāds saturs sasniedz lielāku auditoriju nekā korekti veidoti, neitrāli ieraksti, ko apliecina arī paša Sūdzības iesniedzēja rakstā stāstītais par tā izmantotajiem izteiksmes līdzekļiem savos Facebook ierakstos. Medijs skaidro, ka “Pretvējš” pārstāve, sniedzot intervijas dezinformācijas kanālam, ir palīdzējusi šādu saturu radīt. Minētais kanāls fragmentus ar viņas teikto šā gada laikā publicējis vismaz 11 reizi, tādējādi sasniedzot arvien jaunu un plašāku auditoriju. Līdz ar to uzdoto jautājumu Medijs uzskata par korektu un situācijai atbilstošu.

[18] Medijs noraida pārmetumu, ka ar Raksta pašreklāmas video būtu izplatījis dezinformāciju un 119 metrus augstos stabus uzdevis par 256 metrus lielo turbīnas augstumu. Video ir skaidri pateikts, ka redzami tikai stabi un ka spārni tiem vēl nav pievienoti un to papildina vizuālais materiāls. Gan no teksta, gan vizuālā materiāla ir skaidri saprotams, ka gala rezultātā turbīnas ar spārniem būs stipri augstākas nekā pašlaik redzamie stabi. Turklāt Rakstā ir skaidri pausta problemātika, ka daļa pašlaik plānoto turbīnu sasniegs pat 250 metru augstumu, ka tas ir daudz augstāk nekā pašlaik esošās turbīnas un ka protestētāji iebilst pret minimālo 800 metru attālumu no dzīvojamajām ēkām. Ne video, ne rakstā nav mēģinājumu šos iebildumus noniecināt vai citādi diskreditēt.

[19] Medijs noraida pārmetumus par vienpusību un skaidro, ka pēc Sūdzības iesniedzēja vēstules ar piedāvājumu izmantot tā sagatavotos materiālus Medija darbā, ir tam izskaidrojis, kas to nevar darīt, jo Sūdzības iesniedzējs ir viena no ieinteresētajām pusēm vēja enerģijas attīstības procesā, savukārt žurnālisti strādā neatkarīgi un paši lemj, ko analizēt, ko ne.

[20] Medijs noraida pārmetumu pat interešu konflikta neatklāšanu un apgalvojumu, ka to finansējusi “CINEA, Eiropas Savienības aģentūra”. Medijs skaidro, ka šī apsūdzība norāda uz Sūdzības iesniedzēja paviršību vai apzinātu nepatiesu faktu izmantošanu. Sūdzības iesniedzēja pievienotajā Medija mājaslapas ekrānuzņēmumā, ar ko tas pamatojis apgalvojumu, ka medija darbību finansē CINEA, ir redzams nevis Eiropas Klimata, infrastruktūras un vides izpildaģentūras (CINEA) logo, bet citas Eiropas aģentūras logotips. Tas saistīts ar Medija dalību starptautiskā dezinformācijas pētniecības un tehnoloģiju ieviešanas žurnālistikā projektā, kura finansējuma avots ir Eiropas Veselības un digitālā izpildaģentūra (HaDEA). Medijs skaidro, ka finansējuma saņēmēji redakcionāli strādā pilnībā neatkarīgi no aģentūras.

[21] Biedrības valde Sūdzību, informāciju par Publikāciju un Medija atbildi nodeva izskatīšanai Biedrības Ētikas padomei atbilstoši Biedrības Statūtu 6.1.1. punktam.

Ievērojot konstatēto, Ētikas padome secina:

[22] Nedz normatīvie akti, nedz Biedrības Statūti vai Ētikas kodekss nedod tai tiesības sniegt apstākļu juridisko vērtējumu un Raksta atbilstību likumu normām. Biedrības Ētikas padome Rakstu un Sūdzībā norādīto vērtē atbilstoši Biedrības Ētikas kodeksa nosacījumiem.

[23] Žurnāliste Sūdzības iesniedzējam ir izskaidrojusi savu interesi un raksta fokusu, informējusi par nodomu izmantot iegūto informāciju un sarunas ierakstu, rūpējusies par faktu patiesumu, dodot iespēju Sūdzības iesniedzējam pārbaudīt, vai tā teiktais ir atspoguļots ar vajadzīgo precizitāti. Tāpat nav nekādu pierādījumu, ka Medijam būtu bijis interešu konflikts un rakstā būtu publicēta nepatiesa informācija.

[24] Medijiem un to informācijas avotiem var atšķirties gan intereses, gan arī izpratne par mediju darba profesionālajām metodēm, principiem un vērtībām. Daudzi Sūdzībā aprakstītie pārmēti liecina par nepietiekamu izpratni par mediju darba pamatprincipiem, to skaitā tiesībām ievākt un publicēt informāciju un būt neatkarīgiem savos lēmumos. Ņemot vērā, ka Sūdzības iesniedzējs nodarbojas ar sabiedrības viedokļa ietekmēšanu un tā sociālo mediju komunikācijā vērojams diskutablais princips "mērķis attaisno līdzekļus", Ētikas padome uzskata, ka Medija pievēršanās informācijas ētikas un dezinformācijas tēmai, to skaitā Sūdzības iesniedzēja darbībai, ir sabiedrības interesēs.

[25] Medijam nav jāsaņem atļauja sarunas ierakstīšanai; arī informācijas avota brīdināšana par sarunas ierakstīšanu nav vispārēja prasība. Piemēram, Biedrības Ētikas Kodeksā tā nav paredzēta. Tikai atsevišķi mediji saviem darbiniekiem uzliek šādu pienākumu, taču arī tad pieļaujami izņēmumi. Tomēr Ētikas padome rekomendē medijiem ikdienišķā informācijas vākšanas / intervēšanas procesā jau sarunas sākumā informēt sarunas biedru(s) par audio vai video ieraksta veikšanu, ja vien ierakstīšanas fakts nav tiem acīmredzams. Šīs rekomendācijas pamatā ir cieņas un uzticēšanās principi.

[26] Ievērojot secināto, Andrejs Mēters, Skaidrīte Lasmane, Anda Rožukalne, Baiba Liepiņa, Guntars Līcis, Kristers Pļešakovs, Raivis Spalvēns, Toms Ostrovskis balso, ka Medijs NAV pārkāpis Biedrības Ētikas kodeksu.

Ētikas padomē nolemts:

1. Medija rīcībā NAV konstatēti Biedrības Ētikas kodeksa pārkāpumi.
2. Lēmumu paziņot Sūdzības iesniedzējam un Medijam.
3. Lēmumu publicēt Biedrības interneta vietnē un izplatīt informāciju par to atbilstoši Biedrības Statūtu 6.6. punkta noteikumiem.